

فصلنامه علمی - پژوهشی علوم انسانی دانشگاه الزهرا (س)

سال یازدهم، شماره ۳۷ و ۳۸، بهار و تابستان ۸۰

## بررسی برنامه آموزش حسابداری در دانشگاه‌های ایران در مقطع کارشناسی: دیدگاه‌های شاغلین در حرفه حسابداری

دکتر ویدا مجتهد زاده \*

### چکیده

برنامه آموزشی می‌تواند به عنوان یک سری دروسی که دانش پژوه را به سوی یک هدف معین راهنمایی می‌کند، تعریف گردد (Calhoun & Finch, 1982). هدف اصلی برنامه های آموزشی حسابداری، آماده نمودن دانشجویان برای موفقیت در امتحانات و کسب مدرک تحصیلی و به دست آوردن شرایط لازم برای ورود به حرفه است. برای اینکه دانشجویان حسابداری برنامه آموزشی بهتری داشته باشند، پژوهش های متعددی در این زمینه انجام شده است، که بررسی برنامه آموزش حسابداری یکی از عسناوین این پژوهشها است (Farrelly & Hudson, 1985)

با توجه به اینکه در سال های اخیر، تعداد فارغ التحصیلان رشته حسابداری افزایش یافته است و کارفرمایان امکان انتخاب به دست آورده اند، سریبان رشته حسابداری خواستار برنامه های آموزشی مناسب و منطبق با نیاز جامعه اقتصادی می باشند.

در گذشته حسابداران کسانی بودند که روکشی بر آستین خود می کشیدند و بسر روی میزهای کوچک در حالی که چراغی در بالای سرشان روشن بود، کار می کردند. اما امروزه آنها به جای استفاده از مدادهای

جوهری، کلیدهای کامپیوتر را می‌فشارند (Seymour, 1983). دانش استفاده از کامپیوتر ضرورتی است که دانشجویان رشته حسابداری در برنامه های آموزشی مقطع کارشناسی، خصوصا در معرفی موضوعاتی از قبیل سیستم های اطلاعاتی، پیش بینی های فروش و روش های کمی بازرگانی با آن روبرو هستند. در نتیجه بسیاری از دانشکده های شناخته شده بازرگانی، دانشجویان خود را ملزم به خرید کامپیوتر شخصی می‌کنند (Tyagi, 1984). امروزه در هر دفتر کار بدون توجه به اندازه و نوع فعالیت آن، وجود کامپیوتر ضرورت دارد. با کمک کامپیوتر، حسابداران می‌توانند صورت های مالی صحیح تر و به روزتری با هزینه کمتر تهیه کنند.

از آنجا که فرآیند آموزش - آموختن شامل مدرسین، دانشجویان و برنامه های آموزشی است و برنامه های آموزشی می‌تواند به عنوان تمام تجربیات آموزشی که یک فرد به دست می‌آورد، تلقی گردد (Cathoun & Finch, 1982) برای اطمینان از اینکه دانشجویان حسابداری دارای تجربه مورد نیاز می‌باشند، متخصصین و مربیان باید برنامه های آموزشی آنها را بررسی نمایند. در این ارتباط، آنها برای تجهیز کردن دانشجویان به مهارت ها و ابزارهایی که آنان را به حسابدارانی موفق تبدیل می‌کند، با فشار روبرو هستند (Reep, 1984).

ایران کشور صاحب نامی در آسیاست و باید با پیشرفت های دنیا همگام باشد. از اینرو توجه به آموزش عالی از اولویت ها به شمار می‌رود. این پژوهش به بررسی دیدگاههای شاغلین در حرفه حسابداری در ارتباط با مفاد برنامه مصوب آموزش حسابداری در مقطع کارشناسی در دانشگاه های ایران می‌پردازد. هدف اصلی این پژوهش تهیه یک برنامه آموزش حسابداری مناسب برای دانشگاههای ایران در مقطع کارشناسی است. برنامه ای که از دید شاغلین در حرفه پاسخگوی نیازهای بازار کار ایران باشد.

سی و سه برنامه آموزش حسابداری دانشگاه های آمریکا مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. نتایج نشان داد که برای دریافت مدرک کارشناسی از دانشگاه های آمریکایی، گذراندن ۱۲۶ واحد درسی ضرورت دارد. بیشترین تاکید این برنامه های آموزشی بر دانش عمومی است که ۴۵/۵۶٪ ساعات درس یا تقریبا دو سال را به خود اختصاص داده است، در حالی که ۳۳/۷٪ ساعات درس برای دانش تخصصی وابسته و ۲۱/۱٪ باقیمانده ساعات برای دانش تخصصی حسابداری در نظر گرفته شده است. این تجزیه و تحلیل به منظور تهیه راهنمایی برای مشخص نمودن درس ها و عناوین اصلی آنها که باید در برنامه آموزش حسابداری در دانشگاه های ایران گنجانده شود، انجام پذیرفت. از آنجا که چنین برنامه هایی برای تربیت فارغ التحصیلانی که جذب

بازار کار آمریکا می‌شوند، مناسب است، برنامه‌ای متوازن که متناسب جامعه، سیستم آموزشی و الزامات بازار کار ایران باشد، پیشنهاد گردید. این برنامه دارای سه جزء اصلی است که از تاکید یکسانی برخوردارند. به عبارت دیگر، یک سوم برنامه به هر جزء اختصاص داده شده است. با این پیش فرض، پرسشنامه تحقیق برای به دست آوردن اطلاعات به منظور بررسی دیدگاه‌های شاغلین در حرفه حسابداری نسبت به این اجزای اصلی و نیز دروس حسابداری که باید در برنامه گنجانده شود، تهیه گردید. اطلاعات جمع آوری شده با هدف پاسخگویی به ده سؤال تحقیق، مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. تجزیه و تحلیل اطلاعات با استفاده از تحلیل واریانس یک طرفه، دو طرفه و سه طرفه در سطح معنی داری ۰/۰۵ انجام پذیرفت.

#### واژه های کلیدی

برنامه های آموزشی - حرفه حسابداری - بازار کار - دانش عمومی - دانش تخصصی وابسته - دانش تخصصی حسابداری - دانش استفاده از کامپیوتر.

تعاریف عملیاتی پاره ای از واژه های استفاده شده در تحقیق

«شاغلین در حرفه حسابداری» :

فارغ التحصیلان رشته حسابداری که حداقل دارای مدرک کارشناسی هستند و به کار در حرفه حسابداری اشتغال دارند.

«برنامه آموزش حسابداری» :

مجموعه واحدهایی که در مقطع کارشناسی حسابداری ارائه می شود.

«دانش عمومی» :

موضوعاتی که در این طبقه قرار می گیرد، شامل دانشی است که تمام دانشجویان دانشگاه بدون توجه به رشته تحصیلی باید فرا گیرند.

**«دانش تخصصی وابسته» :**

موضوعاتی که در این طبقه قرار می‌گیرد ، شامل دانش مشترک بازرگانی است که تمام دانشجویان این گروه بدون توجه به رشته تخصصی خود باید کسب کنند.

**«دانش تخصصی حسابداری» :**

موضوعاتی که در این طبقه قرار می‌گیرد ، شامل دانش متداول حسابداری است که تمام دانشجویان این گروه ملزم به تحصیل آن می‌باشند . همچنین دروس اختیاری حسابداری که هر دانشجو بر اساس علاقه و گرایش شغلی انتخاب می‌کند در این بخش قرار می‌گیرد .

**«مؤسسات حسابرسی»:**

سازمان حسابرسی و سایر مؤسساتی که مجوز حسابرسی صورت های مالی یک سازمان و اعتبار دهی به آن صورت ها را دارا می‌باشند .

**«ادارات دولتی»:**

واحدهای دولتی که حسابداری برای انجام امور مالی خود دارند مانند: وزارت علوم ، تحقیقات و فناوری .

**«مؤسسات تولیدی»:**

مؤسساتی که به تولید کالا می‌پردازند .

**«مؤسسات بازرگانی»:**

مؤسساتی که به خرید و فروش کالا اشتغال دارند.

**«مؤسسات خدماتی»:**

مؤسساتی که به ارائه خدمت اشتغال دارند.

#### مقدمه :

حسابداری یکی از رشته هایی است که به طور گسترده تحت تاثیر پیشرفت و استفاده روزافزون از کامپیوتر قرار گرفته است. توسعه فناوری، برنامه ریزان این رشته را تحت فشار قرار داده تا برای پاسخگویی به نیازهای بازار کار، به طور مداوم برنامه های آموزش حسابداری را به روز در آورند.

هدف اولیه تمام برنامه های آموزش حسابداری، آماده ساختن دانشجویان برای پاسخگویی به تقاضاهای بازار کار است. به عقیده هیرن (Hearn, 1984) محتوای خوب برنامه آموزشی، توانایی های پژوهشی دانشجویان را بالا می برد.

در سال های اخیر تاثیر حرفه حسابداری بر آموزش حسابداری افزایش یافته است. کولینز (Collins, 1984) پنج روش را بر می شمرد که از طریق آن، حرفه حسابداری آموزش حسابداری را تحت تاثیر قرار می دهد. این پنج روش عبارتند از: تدریس رسمی دروس حسابداری، پشتیبانی مالی مستقیم، بالا بردن سطح کیفی دانشکده های حسابداری، نهادهای اعتبار دهنده و تاثیر مستقیم در سطح گروه های آموزشی. بنابراین، به دلیل تاثیر حرفه حسابداری، تقاضای بازار کار، و فناوری، برنامه آموزش حسابداری در قالب دروس پیشنهادی و محتوای آنها در حال تغییر است و آموزش حسابداری در ایران نیز از این قاعده مستثنی نمی باشد.

در دهه اخیر، واحدهای اقتصادی در ایران به استفاده از کامپیوتر در انجام عملیات خود روی آورده اند. در نتیجه فارغ التحصیلان جدید باید کاربرد کامپیوتر در انجام امور حسابداری را فرا گرفته باشند. پاسخگویی به نیازهای جدید مستلزم به روز کردن برنامه آموزش حسابداری در دانشگاه های ایران است.

#### اهداف تحقیق :

هدف اصلی این تحقیق تهیه برنامه آموزش حسابداری در مقطع کارشناسی برای دانشگاه های ایران است. در این ارتباط دست یابی به اهداف فرعی زیر امکان پذیر می گردد:

۱- تعیین موضوعاتی که باید در رشته حسابداری در دانشگاه های ایران ارائه شود،

۲- تعیین عناوین اصلی دروس که باید ارائه شود، و

۳- تعیین دیدگاه های شاغلین در حرفه حسابداری (پرسش شوندگان) در ارتباط با دروسی که باید در برنامه گنجانده شود.

### فرضیه های تحقیق :

در طراحی فرضیه های این تحقیق چهار متغیر مستقل و بیست و نه متغیر وابسته به شرح زیر در نظر گرفته شد:

### متغیرهای مستقل

- الف - نوع سازمانی که پرسش شونده در آن به کار اشتغال دارد (حسابرسی ، دولتی ، تولیدی و بازرگانی و خدماتی) ،
- ب- سطوح مختلف تجربه مفید (۰-۵ سال ، ۶-۱۰ سال و بیش از ۱۰ سال) ،
- ج- استفاده از کامپیوتر در انجام وظایف حسابداری محوله (بدون استفاده و مورد استفاده) و
- د- کشوری که پرسش شوند در آن فارغ التحصیل شده است (ایران ، اروپا / امریکا و سایر) .

### متغیرهای وابسته

- الف - دانش عمومی
- ب- دروس تخصصی وابسته
- ج- دروس تخصصی حسابداری
- د- دروس حسابداری پیشنهادی<sup>۱</sup> ، و

### ۱- دروس حسابداری پیشنهادی :

از آنجا که بخش عظیمی از فارغ التحصیلان رشته حسابداری جذب کار در حرفه حسابرسی می شوند، باید در تدوین برنامه آموزش حسابداری توجه ویژه ای به دروس حسابرسی مبذول گردد (Berry 1982, Kanter 1984) در نتیجه حسابرسی I و II جزء دروس پیشنهادی قرار گرفت. همچنین دانش استفاده از کامپیوتر و کاربرد سیستم های اطلاعاتی حسابداری از ضروریات رشته حسابداری به شمار می رود (Petrie 1970, Friedman 1978, Golen 1981, Pettit 1988, Dietz 1989) بنابراین دروس مقدمه ای بر کامپیوتر در حسابداری و سیستم های اطلاعاتی

## ه- دروس حسابداری انتخابی<sup>۱</sup>

بنابراین فرضیه ها به شرح زیر می باشند:

فرضیه ۱: تفاوت معنی داری بین دیدگاههای پرسش شوندگان نسبت به شمول دانش عمومی در برنامه آموزش حسابداری در مقطع کارشناسی در دانشگاه های ایران با توجه به متغیرهای مستقل، وجود ندارد.

فرضیه ۲: تفاوت معنی داری بین دیدگاه های پرسش شوندگان در ارتباط با اجزای تشکیل دهنده دروس تخصصی وابسته در برنامه آموزش حسابداری در مقطع کارشناسی در دانشگاه های ایران با توجه به متغیرهای مستقل، وجود ندارد.

فرضیه ۳: تفاوت معنی داری بین دیدگاه های پرسش شوندگان در ارتباط با اجزای تشکیل دهنده دروس تخصصی حسابداری در برنامه آموزش حسابداری در مقطع کارشناسی در دانشگاه های ایران با توجه به متغیرهای مستقل، وجود ندارد.

حسابداری II هم در دروس پیشنهادی حسابداری گنجانده شد. در نتیجه دروس پیشنهادی حسابداری شامل چهار درس حسابرسی I و II، مقدمه ای بر کامپیوتر در حسابداری، و سیستم های اطلاعاتی حسابداری II به عنوان چهار متغیر وابسته است.

### ۱- دروس حسابداری انتخابی:

بر اساس نتایج به دست آمده در مرحله اول تحقیق، بیست و دو درس تخصصی حسابداری به عنوان بیست و دو متغیر وابسته در گروه دروس حسابداری انتخابی قرار گرفته است. این دروس عبارتند از:

- |                                     |                                       |
|-------------------------------------|---------------------------------------|
| - اصول حسابداری II, I               | - حسابداری مالی I, II, III            |
| - حسابداری صنعتی II, I              | - حسابداری مدیریت II, I               |
| - حسابرسی داخلی                     | - سیستم های اطلاعاتی حسابداری I       |
| - حسابداری مالیاتی                  | - حسابداری مؤسسات دولتی و غیر انتفاعی |
| - زبان تخصصی حسابداری II, I         | - تجزیه و تحلیل صورت های مالی         |
| - تئوری حسابداری                    | - حسابداری بین المللی                 |
| - حسابداری نفت و گاز                | - مسائل جاری در حسابداری              |
| - سمینار در موضوعات جاری حسابداری و | - کار آموزی                           |

**فرضیه ۴:** تفاوت معنی داری بین دیدگاه های پرسش شوندگان در ارتباط با گنجاندن درس حسابداری پیشنهادی در برنامه آموزش حسابداری در مقطع کارشناسی در دانشگاه های ایران با توجه به متغیرهای مستقل ، وجود ندارد .

**فرضیه ۵:** تعامل معنی داری بین دو متغیر مستقل «الف» و «ب» در ارتباط با دیدگاه پرسش شوندگان در مورد گنجاندن درس حسابداری پیشنهادی در برنامه آموزش حسابداری در مقطع کارشناسی در دانشگاه های ایران ، وجود ندارد .

**فرضیه ۶:** تعامل معنی داری بین دو متغیر مستقل «الف» و «ج» در ارتباط با دیدگاه پرسش شوندگان در مورد گنجاندن درس حسابداری پیشنهادی در برنامه آموزش حسابداری در مقطع کارشناسی در دانشگاه های ایران ، وجود ندارد .

**فرضیه ۷:** تعامل معنی داری بین دو متغیر مستقل «ب» و «ج» در ارتباط با دیدگاه پرسش شوندگان در مورد گنجاندن درس حسابداری پیشنهادی در برنامه آموزش حسابداری در مقطع کارشناسی در دانشگاه های ایران ، وجود ندارد .

**فرضیه ۸:** تعامل معنی داری بین سه متغیر مستقل «الف»، «ب» و «ج» در ارتباط با دیدگاه پرسش شوندگان در مورد گنجاندن درس حسابداری پیشنهادی در برنامه آموزش حسابداری در مقطع کارشناسی در دانشگاه های ایران ، وجود ندارد .

**فرضیه ۹:** تفاوت معنی داری بین دیدگاه های پرسش شوندگان در ارتباط با گنجاندن درس حسابداری انتخابی در برنامه آموزش حسابداری در مقطع کارشناسی در دانشگاه های ایران با توجه به دو متغیر مستقل «الف» و «ب» وجود ندارد .

**فرضیه ۱۰:** تعامل معنی داری بین دو متغیر مستقل «الف» و «ب» در ارتباط با گنجاندن درس حسابداری انتخابی در برنامه آموزش حسابداری در مقطع کارشناسی در دانشگاه های ایران ، وجود ندارد .



## پیشینه تحقیق

### دوره زمانی تا سال ۱۹۰۰

آنچه که امروز به عنوان یک رشته تحصیلی با اهمیت با دانشجویانی که روز به روز بر تعداد آنها اضافه می شود مورد توجه قرار دارد ، علمی با تئوری ها و کاربردهای علمی فراوان است که در واقع با فن دفتر داری آغاز شده ، توسعه یافته و به صورت رشته حسابداری در آمده است. دیدگاه های نویسندگان در مورد اصل و منشأ این رشته متفاوت است. به نظر فلم (Flegm,1984) حسابداری به ۸۰۰۰ سال قبل از میلاد مسیح و دوره معاملات پایاپای بر می گردد. بر اساس نوشته وینجام (Winjum,1972) ، «مأموریت حسابداری از اولین سالهای به وجود آمدن آن به عنوان یک خدمت اطلاعاتی ساده ، همین بوده است.»

### دیدگاه لیتلتون

لیتلتون (Littleton,1933) عقیده دارد که تغییرات انجام پذیرفته در حسابداری، در سال های قبل از ۱۹۰۰ ناشی از تغییرات اجتماعی - اقتصادی و نیاز به دریافت اطلاعات بیشتر می باشد. او تاکید می نماید که گسترش معاملات طی قرن پانزده موجب به وجود آمدن سیستم ثبت دو طرفه گردیده است.. دوره پس از این قرن تا قرن نوزده ، اثرات انقلاب صنعتی احساس شد و منجر به شکل گیری شرکت های سهامی عامل گردید. این توسعه و گسترش جدید موجب ظهور حسابرسی مستقل و نیز حسابداری صنعتی به عنوان رشته جدیدی گردید که برای مقاصد قیمت گذاری مورد استفاده قرار می گیرد. این پیشرفت ها چه در صنعت و چه در دفترداری، دولت ها را مجبور کرد که به وضع مقررات بپردازند، و در این زمان بود که تبدیل دفتر داری به حسابداری واقع گردید.

### دوره بین سال های ۱۹۵۰-۱۹۰۰

دوره بین سال های ۱۹۵۰-۱۹۰۰ گواهی بر تولد آموزش حسابداری در سطح دانشگاه است . در اوائل سال های ۱۹۰۰ ، اولین برنامه آموزش حسابداری توسط دانشکده بازرگانی وارتون (Wharton) در دانشگاه پنسیلوانیا پیشنهاد گردید که دانشگاه نیویورک هم آن را دنبال کرد

(Wildman, 1926). از این پس با ابتکار دانشکده های بازرگانی و با علاقه رو به تزاید حرفه حسابداری ، پژوهش در زمینه تهیه برنامه های بهتر آموزش حسابداری آغاز گردید . به منظور برقراری استانداری در دانشکده های بازرگانی ، مدرسین رشته بازرگانی با تشکیل هیأت قانونگذار دانشگاهی برای دانشکده های بازرگانی امریکا<sup>۱</sup> (AACSB) موافقت نمودند. در این سالها

پژوهش های زیادی انجام پذیرفت و پیشنهادی ارائه گردید .از جمله در پژوهشی در مورد ۳۸ دانشکده عضو AACSB ، مدرسین پیشنهاد نمودند که برنامه آموزش حسابداری ، صورت زیر را دنبال کند (Boyd, 1984).

جدول ۱ (موضوعات برنامه آموزش حسابداری)

ساعات	موضوعات
۶۴-۶۰	موضوعات عمومی
۳۲-۳۰	حسابداری
۳۲-۳۰	موضوعات مکمل

### سال های ۱۹۵۰ تا کنون

در این سال ها آموزش حسابداری به اوج پیشرفت دست یافت . پژوهش های انجام یافته مقالات منتشر شده در این دوره ، بسیاری از جزئیات آموزش حسابداری را پوشش می دهد .

### روش تحقیق

هدف اصلی این تحقیق ، تهیه برنامه آموزش حسابداری در مقطع کارشناسی برای دانشگاه های ایران می باشد. در این ارتباط دو دسته اطلاعات جمع آوری شده است. دسته اول شامل اطلاعاتی در مورد ۳۳ برنامه آموزش حسابداری در دانشگاه های امریکا از این جهت است

که اولاً بر اساس ادبیات ، فارغ التحصیلان دانشگاه های معجری این برنامه ها از نظر دانش تئوری و عمل افرادی کارآمد بوده و ثانیاً پاسخگوی نیازهای بازار کار می باشند . دسته دوم اطلاعاتی است که در ارتباط با دیدگاه شاغلین در حرفه حسابداری در ایران نسبت به دروسی که باید در برنامه آموزش حسابداری در مقطع کارشناسی در دانشگاه های ایران گنجانده شود ، جمع آوری شده است. روش های جمع آوری و تجزیه و تحلیل اطلاعات گروه اول در مرحله اول مورد بحث قرار می گیرد. مرحله دوم شامل روش های استفاده شده در جمع آوری و تجزیه و تحلیل اطلاعات گروه دوم است.

## مرحله اول

هدف این مرحله جمع آوری اطلاعات در مورد برنامه های موفق آموزش حسابداری در امریکا بود، تا ویژگی هایی که موجب شده تا این برنامه ها منحصر به فرد گردند، تعیین شود. در این ارتباط تصمیم گرفته شد که با مدیران گروه های حسابداری ۷۳ دانشکده که به طور تصادفی انتخاب شدند، تماس گرفته شود . موارد انتخابی شامل ۲۰ دانشکده از گروهی که به عنوان دارنده برنامه های آموزش حسابداری برتر در صورت منتشره در *Puplic Accounting Report (Dec.1998)* دیده می شد ، و نیز ۵۳ دانشکده از گروهی که برنامه آموزش حسابداری آنها در مقطع کارشناسی توسط AACSB در سال ۱۹۹۹ به رسمیت شناخته شد ، بود. با توجه به اینکه ۱۰ برنامه از ۲۰ برنامه ارجح جزء برنامه های به رسمیت شناخته شده بود ، جمعاً ۶۳ نامه برای مدیران گروه های مذکور ارسال گردید.

اطلاعات مربوط به ۳۳ برنامه دریافت شد که در ارتباط با ۱۸ ایالت بودند. از برنامه های دریافت شده ، ۲۲ برنامه جزء برنامه های به رسمیت شناخته شده ، ۸ برنامه جزء ۲۰ برنامه ارجح و سه برنامه باقیمانده جزء هر دو گروه بود.

از آنجا که هر برنامه وضعیت منحصر به فرد داشت ، ضروری به نظر می رسید که برای مقایسه از اجزای مشترک استفاده شود. از اینرو ، موضوعات هر برنامه به سه جزء اصلی : بخش عمومی ، بخش تخصصی وابسته و بخش تخصصی حسابداری ، تقسیم گردید. تجزیه و تحلیل اطلاعات در این مرحله با استفاده از آمار توصیفی (میانگین و انحراف معیار) انجام پذیرفت .



جدول ۳ (خلاصه محتوای موضوعات بخش عمومی در برنامه آموزش حسابداری در دانشگاه های امریکا)

ساعتها			
انحراف معیار	میانگین	تعداد دانشکده ها	دروس عمومی
۲/۱۳	۶/۴۳	۳۰	نگارش انگلیسی
۱/۶۷	۶/۴۰	۳۱	علوم طبیعی
۴/۳۶	۱۰/۶۹	۳۲	علوم اجتماعی
۵/۸۲	۱۱/۴۷	۳۰	علوم انسانی
۱/۶۶	۶/۱۰	۳۱	ریاضیات
۱/۷۳	۴/۱۳	۱۵	علوم ارتباطات
۹/۳۹	۱۷/۷۸	۳۲	سایر
۷/۳۶	۵۷/۵۲		جمع

جدول ۴ (خلاصه محتوای موضوعات بخش تخصصی وابسته در برنامه آموزش حسابداری در دانشگاه های امریکا)

ساعت ها			
انحراف معیار	میانگین	تعداد دانشکده ها	دروس تخصصی وابسته
۱/۳۱	۵/۲۲	۲۳	اصول حسابداری
۱/۰۷	۳/۶۷	۱۲	انتقال اطلاعات بازرگانی
۱/۶۷	۴ / ۰۳	۳۰	قانون تجارت
۱/۶۴	۳/۷۲	۱۸	کامپیوتر
۳/۴۳	۵/۸۵	۲۶	اقتصاد
۱/۲۱	۳/۷۸	۳۲	مالیه
۲/۸۷	۵/۷۷	۳۰	اصول مدیریت
۱/۹۲	۴/۶۸	۱۹	علم مدیریت
۰/۹۰	۳/۲۷	۱۱	مدیریت تولید
۰/۹۸	۳/۴۴	۱۸	رفتار سازمانی
۰/۵۸	۳/۱۶	۳۱	بازاریابی
۱/۱۵	۳/۵۶	۱۸	آمار
۴/۸۲	۸/۲۱	۲۹	سایر
۷/۷۱	۴۲/۱۲		جمع

جدول ۵ (خلاصه محتوای موضوعات بخش تخصصی حسابداری در برنامه آموزش حسابداری در دانشگاه های امریکا)

ساعتها			
انحراف معیار	میانگین	تعداد دانشکده‌ها	دروس تخصصی حسابداری
۳/۰۵	۸/۷۶	۳۳	حسابداری مالی
۰/۹۰	۳/۴۵	۳۳	حسابداری صنعتی و حسابداری مدیریت
۰/۸۳	۳/۳۴	۳۲	حسابداری مالیاتی
۰/۹۸	۳/۵۰	۳۲	حسابرسی
۰/۹۸	۳/۰۰	۲۲	سیستم های اطلاعاتی حسابداری
۱/۴۱	۲/۰۰	۲	حسابداری مؤسسات دولتی و غیر انتفاعی
۰/۵۸	۳/۳۳	۳	کامپیوتر در حسابداری
۳/۳۵	۶/۴۱	۲۷	سایر
۵/۲۱	۲۶/۵۲		جمع

با توجه به اطلاعات ارائه شده ، در برنامه آموزش حسابداری در دانشگاه های امریکا دروس عمومی با میانگین ۵۷/۵۲ ساعت ، بیشترین بخش برنامه را به خود اختصاص داده است. دروس تخصصی وابسته با میانگین ۴۲/۱۲ ساعت در رده بعدی و دروس تخصصی حسابداری با میانگین ۲۶/۵۲ ساعت در آخر قرار دارد . اما به نظر می رسد که این نوع برنامه برای یک جامعه خاص با یک بازار کار پر تحرک و گردش بالا و آموزش دبیرستانی غیر استاندارد ، مناسب است و برای کشور ایران یک برنامه آموزشی موزون تر کار سازتر می باشد . یعنی برنامه ای که یک - سوم ساعت ها به بخش عمومی ، یک - سوم به بخش تخصصی وابسته و یک - سوم به بخش تخصصی حسابداری اختصاص داشته باشد.

## مرحله دوم

مرحله دوم ، مرحله اصلی این تحقیق است. این مرحله شامل رویه های مورد استفاده برای جمع آوری و تجزیه و تحلیل اطلاعات در مورد دیدگاه های شاغلین در حرفه حسابداری در ارتباط با برنامه آموزش حسابداری در مقطع کارشناسی در دانشگاه های ایران است .

## ابزار اندازه گیری

تحقیق زمینه یابی<sup>۱</sup> یک فرآیند پژوهشی است که به طور گسترده در آموزش و پرورش مورد استفاده قرار می گیرد (Isaac & Michael , 1983). وقتی در یک گروه خاص با تعداد بی شماری عضو روبرو هستند ، روش زمینه یابی روشی مؤثر و ارزان است (Iman & Conovern , 1933) ، در تحقیق زمینه یابی از یک نوع ابزار اندازه گیری (مثلاً پرسشنامه) برای جمع آوری اطلاعات استفاده می شود .

اطلاعات لازم جهت آزمون فرضیه های تحقیق از طریق پرسشنامه کتبی جمع آوری گردید. اعتبار محتوایی پرسشنامه در مرحله ممیزی<sup>۲</sup> از طریق توزیع مقدماتی پرسشنامه اولیه ، بین گروهی از شاغلین در حرفه حسابداری در مؤسسات مختلف و نیز گروهی از اعضای هیأت علمی دانشگاه ها مورد آزمون قرار گرفت . پاسخ های دریافت شده دلگرم کننده و آموزنده بود. در نتیجه تغییرات کوچکی در بعضی از اقلام پرسشنامه داده شد تا قابلیت درک بیشتری پیدا کند و به درجه بالایی از اعتبار محتوایی و قابلیت اطمینان دست یابد.

پرسشنامه نهایی تحقیق متشکل از سه بخش اصلی است. در بخش اول که در ارتباط با اطلاعات جمعیت شناسی است ، از پرسش شوندگان خواسته شد که به سوالاتی در رابطه با اطلاعات شخصی خود پاسخ دهند .

بخش دوم در ارتباط با اهداف یا ویژگی های برنامه آموزش حسابداری است .

---

1- Survey study

2- Pilot Phase

در بخش سوم، دیدگاه پرسش شوندگان در ارتباط با دروس پیشنهادی و انتخابی مورد پرسش قرار گرفت. از آنجا که ممکن بود هر یک از پرسش شوندگان جزئیات هر درس را به خاطر نداشته باشند، برای مقابله با این مشکل بالقوه، علاوه بر نام درس، شرح مختصری در مورد محتوای هر درس نیز ارائه شد.

در دو بخش اخیر از معیار لایکرت (Likert Scale) استفاده شد. در این ارتباط در بخش دوم، معیار ۱ بیانگر عبارت «کاملاً مخالفم» به معنای آن که پرسش شونده کاملاً با موضوع مطرح شده مخالفت دارد و نباید این موضوع در برنامه گنجانده شود. معیار ۲ بیانگر عبارت «مخالفم» به معنای آن که پرسش شونده با موضوع مخالفت دارد اما می‌تواند در برنامه گنجانده شود. معیار ۳ بیانگر عبارت «موافقم» به معنای آنکه بهتر است موضوع مطرح شده در برنامه گنجانده شود، و معیار ۴ بیانگر عبارت «کاملاً موافقم» به معنای آن است که وجود موضوع مطرح شده در برنامه آموزشی ضرورت کامل دارد. در بخش سوم معیار ۱ بیانگر عبارت «نباید ارائه شود»، معیار ۲ بیانگر عبارت «می‌تواند ارائه شود»، معیار ۳ بیانگر عبارت «بهتر است ارائه شود»، و معیار ۴ بیانگر عبارت «ارائه درس ضرورت کامل دارد» می‌باشد.

### انتخاب جامعه و نمونه

جامعه هدف شامل کلیه افرادی بود که یا به عنوان مدیر حسابداری در یکی از مؤسسات حسابداری به کار اشتغال داشتند و یا به عنوان حسابدار ارشد در یکی از ادارات دولتی، شرکت‌های تولیدی و شرکت‌های بازرگانی و خدماتی مشغول بودند. از آنجا که به دست آوردن فهرستی از تمامی افراد این گروه‌ها امکان‌پذیر نبود، صورت شرکت‌های (تولیدی، بازرگانی و خدماتی) پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار، ادارات مرکزی وزارتخانه‌ها و سازمان‌های دولتی و فهرست حساب‌برسان معجز به حسابداری شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهیه گردید.

بر اساس آمار منتشره اداره نظارت بر شرکت‌های سازمان بورس اوراق بهادار تهران تا پایان سه ماهه سوم سال ۱۳۷۸، تعداد ۲۷۷ شرکت تولیدی و ۱۸ شرکت بازرگانی و خدماتی در بورس اوراق بهادار پذیرفته شده‌اند. از آنجا که تمامی شرکت‌های بازرگانی و خدماتی پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار، در زمینه سرمایه‌گذاری فعالیت می‌کنند و با توجه به اینکه تعدادشان کافی به



نظر نمی رسید، سایر شرکت های سرمایه گذاری نیز که بر اساس فهرست دریافت شده از کانون هماهنگی شرکت های سرمایه گذاری سهامی عام در بهمن ماه ۱۳۷۸، ۳۲ شرکت بود، در جامعه گنجانده شد و در نتیجه ۵۰ شرکت خدماتی و بازرگانی مورد بررسی قرار گرفت. تعداد وزارتخانه ها و سازمان های دولتی بر اساس لایحه بودجه سال ۱۳۷۸ کل کشور، ۶۸ مورد بود که ادارات مرکزی آنها مورد توجه قرار گرفت. مؤسسات حسابرسی معتمد سازمان بورس اوراق بهادار موضوع مصوبه مورخ ۷۸/۳/۳ شورای بورس، مشتمل بر ۴۰ مؤسسه و یکصد نفر از حسابرسان در رده مدیریتی بود. همچنین بر اساس آمار منتشره سازمان حسابرسی در سال ۱۳۷۸، حسابرسان شاغل در سازمان در رده مدیریتی ۸۰ نفر بود.

گی (Gay, 1981) پیشنهاد نمود که برای بالا بردن اعتبار و قابلیت استفاده تحقیق باید نمونه ها تا حد امکان بزرگ باشند، با این حال، وی وجود ۱۰٪ نمونه را به عنوان حداقل، در مطالعات توصیفی کافی دانسته است. اما از آنجا که جامعه هدف برای هر بخش کوچک بود، ۶۰٪ شاغلین در سازمان های مختلف به عنوان نمونه در نظر گرفته شد. جدول ۶ اطلاعات مربوط به جامعه و نمونه ها را نشان می دهد.

جدول ۶ (جامعه و نمونه بر اساس نوع سازمان)

نوع سازمان	تعداد	تعداد شاغلین در حرفه حسابداری در سازمان های نمونه	درصد	نمونه های انتخاب شده	پاسخ های دریافت شده	درصد
حسابرسی	۴۱	۱۸۰	٪۶۰	۱۰۸	۳۸	٪۳۵
دولتی	۶۸	۲۵۰	٪۶۰	۱۵۰	۷۹	٪۵۳
تولیدی	۲۷۷	۳۱۵	٪۶۰	۱۸۹	۳۲	٪۱۷
بازرگانی و خدماتی	۵۰	۱۴۵	٪۶۰	۸۷	۷۷	٪۸۸/۵
جمع	۴۳۶	۸۹۰	٪۶۰	۵۳۴	۲۲۶	٪۴۲

### تجزیه و تحلیل اطلاعات و جمع آوری شده

به منظور پاسخگویی به سؤالات تحقیق، از تحلیل واریانس (ANOVA) یک طرفه، دو طرفه و سه طرفه استفاده شد. هدف اصلی از انجام تحلیل واریانس دو طرفه و سه طرفه، تحلیل اثر دو یا سه متغیر مستقل به طور همزمان و نیز تعامل آنها به صورتی کارآ بود. در تجزیه و تحلیل اطلاعات جمع آوری شده، بر اساس ادبیات میانگین ۳ یا بالاتر به عنوان توافق پاسخ دهندگان بر گنجاندن درس خاصی در برنامه، در نظر گرفته شد. کلیه آزمون‌ها در سطح معنی داری ۰/۰۵ انجام پذیرفت و نتایج در ارتباط با هر یک از فرضیه‌ها در جدول ۷ دیده می‌شود.

جدول ۷ (خلاصه نتایج در ارتباط با هر یک از فرضیه‌ها)

شماره فرضیه‌ها	متغیرهای وابسته	نتایج
۱	دانش عمومی	به استثنای متغیر مستقل «نوع سازمان» فرضیه در ارتباط با سایر متغیرهای مستقل تایید گردید.
۲	دانش تخصصی وابسته	فرضیه تایید گردید.
۳	دانش تخصصی حسابداری	فرضیه تایید گردید.
۴	درس مقدمه ای بر کامپیوتر در حسابداری	به استثنای متغیر مستقل «سطوح مختلف تجربه» فرضیه در ارتباط با سایر متغیرهای مستقل تایید گردید
	درس حسابداری I	فرضیه تایید گردید
	درس حسابداری II	به استثنای متغیر مستقل «استفاده فعلی از کامپیوتر» فرضیه در ارتباط با سایر متغیرهای مستقل تایید گردید.
	درس سیستم های اطلاعاتی حسابداری II	فرضیه تایید گردید.
۵-۸		

فرضیه تایید گردید	درس مقدمه ای بر کامپیوتر در حسابداری	
فرضیه تایید گردید.	درسی حسابرسی I	
فرضیه تایید گردید.	درس حسابرسی II	
فرضیه تایید گردید.	درس سیستم های اطلاعاتی حسابداری II	
فرضیه تایید گردید.	دروس اصول حسابداری I, II و حسابداری مالی I, II و III	۹
فرضیه تایید گردید.	دروس حسابداری صنعتی I, II و حسابداری مدیریت II, I	
فرضیه تایید گردید.	دروس حسابرسی داخلی و سیستم های اطلاعاتی حسابداری I	
به استثنای دروس حسابداری مؤسسات دولتی و غیر انتفاعی و زبان تخصصی حسابداری I, II در ارتباط با متغیر مستقل «سطوح مختلف تجربه»، فرضیه تائید گردید.	دروس حسابداری مالیاتی، حسابداری مؤسسات دولتی و غیرانتفاعی، زبان تخصصی حسابداری I, II، تجزیه و تحلیل صورت های مالی، تئوری حسابداری، حسابداری بین المللی، حسابداری نفت و گاز، مسائل خاص در حسابداری، سمینار در موضوعات حسابداری و کارآموزی	
فرضیه تایید گردید.	دروس اصول حسابداری I, II حسابداری مدیریت I, II, III	۱۰
فرضیه تایید گردید.	دروس حسابداری صنعتی I, II حسابداری مدیریت I, II	
فرضیه تایید گردید.	دروس حسابرسی داخلی و سیستم های اطلاعاتی حسابداری I	
فرضیه تایید گردید.	دروس حسابداری مالیاتی، حسابداری مؤسسات دولتی و غیرانتفاعی، زبان تخصصی حسابداری I, II، تجزیه و تحلیل صورت های مالی، تئوری حسابداری، حسابداری بین المللی، حسابداری نفت و گاز، مسائل خاص در حسابداری، سمینار در موضوعات حسابداری و کارآموزی	

**نتایج تحقیق به شرح زیر می باشد:**

۱- دیدگاه شاغلین در حرفه حسابداری نسبت به گنجاندن دانش عمومی در برنامه آموزش حسابداری در مقطع کارشناسی در دانشگاه‌های ایران به «سطوح مختلف تجربه مفید، استفاده از کامپیوتر در انجام وظایف حسابداری محوله یا کشوری که پرسش شونده در آن فارغ التحصیل شده است»، بستگی ندارد ( $P = ۰/۸۷۱۴$  و  $۰/۷۹۱۹$  و  $۰/۴۱۹۷$ )، اما به «نوع سازمانی که پرسش شونده در آن به کار اشتغال دارد»، بستگی دارد ( $P\text{-Value} = ۰/۰۰۶۷$ ). اطلاعات به دست آمده نشان می دهد که شاغلین در مؤسسات حسابرسی و بازرگانی و خدماتی به ترتیب با میانگین‌های  $۳/۴۰$  و  $۳/۴۵$  تأکید بیشتری بر شمول دانش عمومی داشته اند.

**جدول ۸ (خلاصه نتایج تحلیل واریانس یک طرفه در ارتباط با دانش عمومی)**

منبع	درجه آزادی	جمع مربعات	اندازه F	اندازه P
نوع سازمان	۳	۸۰/۶۱۲	۴/۱۷	۰/۰۰۶۷
سطوح مختلف تجربه	۲	۱/۸۶۳	۰/۱۴	۰/۸۷۱۴
استفاده از کامپیوتر	۱	۰/۴۷۰	۰/۰۷	۰/۷۹۱۹
کشور محل اخذ مدرک تحصیلی	۲	۱۱/۷۱۳	۰/۸۷	۰/۴۱۹۷

۲- متغیرهای مستقل «نوع سازمان، سطوح مختلف تجربه، استفاده فعلی از کامپیوتر و کشور محل اخذ مدرک تحصیلی»، تفاوت معنی داری بین دیدگاه‌های پرسش شونده‌گان نسبت به شمول دانش تخصصی وابسته در برنامه آموزش حسابداری ایجاد نمی کند،  $۰/۷۷۹۳$  و  $۰/۶۲۷۶$  ( $P\text{-Value} = ۰/۵۳۶۴$  و  $۰/۶۱۱۰$ ). میانگین‌های محاسبه شده در این ارتباط بیشتر از  $۳/۰۰۰$  می باشد.

جدول ۹) خلاصه نتایج تحلیل واریانس یک طرفه در ارتباط با دروس تخصصی وابسته

منبع	درجه آزادی	جمع مربعات	اندازه F	اندازه P
نوع سازمان	۳	۱۷/۶۳۱	۰/۵۸	۰/۶۲۷۶
سطوح مختلف تجربه	۲	۴/۷۶۴۰	۰/۲۵	۰/۷۷۹۳
استفاده از کامپیوتر	۱	۲/۴۶۷۰	۰/۲۶	۰/۶۱۱۰
کشور محل اخذ مدرک تحصیلی	۲	۱۱/۸۷۸	۰/۶۲	۰/۵۳۶۴

۳- پرسش شوندگان با میانگین ۳/۳۳ اعتقاد دارند که دانش تخصصی حسابداری از اهمیت برخوردارست و باید در برنامه آموزش حسابداری گنجانده شود. متغیرهای مستقل «نوع سازمان، سطوح مختلف تجربه، استفاده فعلی از کامپیوتر و کشور محل اخذ مدرک تحصیلی» بر دیدگاه آنها تاثیر معنی دار ندارد (P-Value = ۰/۸۷۹۳ و ۰/۶۳۶۷ و ۰/۱۱۳۵ و ۰/۵۳۹۸).

جدول ۱۰) خلاصه نتایج تحلیل واریانس یک طرفه در ارتباط با دروس تخصصی حسابداری

منبع	درجه آزادی	جمع مربعات	اندازه F	اندازه P
نوع سازمان	۳	۱۰/۴۸۴	۰/۲۲	۰/۸۷۹۳
سطوح مختلف تجربه	۲	۱۴/۰۰۵	۰/۴۵	۰/۶۳۶۷
استفاده از کامپیوتر	۱	۳۸/۶۳۰	۲/۵۲	۰/۱۱۳۵
کشور محل اخذ مدرک تحصیلی	۲	۱۹/۱۱۷	۰/۶۲	۰/۵۳۹۸

۴- دیدگاه های پرسش شوندگان در ارتباط با گنجاندن دروس حسابداری پیشنهادی در برنامه آموزش حسابداری، می تواند به شرح زیر خلاصه شود:

الف- نوع سازمان محل اشتغال پرسش شوندگان ، به تنهایی و در ترکیب با دو متغیر مستقل «سطوح مختلف تجربه و استفاده فعلی از کامپیوتر» تاثیر معنی داری بر دیدگاه پرسش شوندگان در ارتباط با گنجاندن چهار درس اشاره شده در فوق ندارد و

« $P-Value = ۰/۴۸۲۶$  و  $۰/۱۸۸۵$ » و « $۰/۰۸۰۵$  و  $۰/۵۶۰۲$ » و « $۰/۸۰۷۵$  و  $۰/۵۱۱۴$ » و « $۰/۵۴۰۷$  و  $۰/۴۰۱۳$ »  $(P-Value = ۰/۴۸۲۶)$ .

ب - سطوح مختلف تجربه فقط تاثیر معنی داری بر دیدگاه پرسش شوندگان در ارتباط با گنجاندن درس مقدمه‌ای بر کامپیوتر در حسابداری دارد.  $(P-Value = ۰/۰۴۹۴)$ . پرسش شوندگان با ۶-۱۰ سال تجربه مفید بیش از سایر پرسش شوندگان با ارائه این درس موافقت داشته اند.

ج- استفاده فعلی از کامپیوتر فقط تاثیر معنی داری بر دیدگاه پرسش شوندگان در ارتباط با گنجاندن درس حسابرسی II دارد  $(P-Value = ۰/۰۱۴۸)$  پرسش شوندگانی که از کامپیوتر استفاده می کنند ، بیش از آنانی که از کامپیوتر استفاده نمی کنند ، موافق با ارائه این درس هستند.

د- تعامل معنی داری بین متغیرهای مستقل در ارتباط با گنجاندن دروس حسابداری پیشنهادی در برنامه وجود ندارد

« $۰/۱۰۷۶$  و  $۰/۵۶۱۱$  و  $۰/۷۹۹۷$ » و « $۰/۶۲۷۲$  و  $۰/۲۷۷۱$  و  $۰/۷۰۲۵$ »  $(P-Value = ۰/۱۰۷۶)$  و « $۰/۸۹۵۱$  و  $۰/۲۱۶۳$  و  $۰/۶۷۵۶$ » و « $۰/۲۰۹۴$  و  $۰/۴۸۱۱$  و  $۰/۹۷۵۱$ ».

ه- به طور کلی ، پرسش شوندگان بر گنجاندن دروس مقدمه ای بر کامپیوتر در حسابداری ، حسابرسی I و حسابرسی II در برنامه آموزش حسابداری ، تاکید بیشتری دارند (میانگین  $۳/۰۰$  و بیشتر). به عبارت دیگر ، ارائه درس سیستم های اطلاعاتی حسابداری II مورد حمایت نمی باشد (میانگین  $۲/۹۹$ ) . همچنین بر مبنای نتایج به دست آمده ، می توان تفسیر نمود که استفاده کنندگان فعلی از کامپیوتر نسبت به پرسش شوندگانی که از کامپیوتر استفاده نمی کنند تاکید بیشتری بر گنجاندن چهار درس فوق دارند.

جدول ۱۱) خلاصه نتایج تحلیل واریانس سه طرفه در ارتباط با دروس حسابداری پیشنهادی  
به تفکیک هر درس)

«مقدمه ای بر کامپیوتر در حسابداری»

اندازه P	اندازه F	جمع مربعات	درجه آزادی	منبع
۰/۵۱۱۴	۰/۸۷۷	۱/۲۰۲	۳	نوع سازمان
۰/۰۴۹۴	۳/۰۵	۳/۱۷۲	۲	سطوح مختلف تجربه
۰/۸۷۶۷	۰/۰۲	۰/۰۱۳	۱	استفاده از کامپیوتر
۰/۷۰۲۵	۰/۶۳	۱/۹۷۸	۶	نوع سازمان + سطوح مختلف تجربه
۰/۲۷۷۱	۱/۳۰	۲/۰۲۰	۳	نوع سازمان + استفاده از کامپیوتر
۰/۶۲۷۲	۰/۴۷	۰/۴۸۶	۲	سطوح مختلف تجربه + استفاده از کامپیوتر
۰/۸۰۷۵	۰/۵۰	۱/۵۶۱	۶	نوع سازمان + سطوح مختلف تجربه + استفاده از کامپیوتر

«حسابرسی I»

اندازه P	اندازه F	جمع مربعات	درجه آزادی	منبع
۰/۵۶۰۲	۰/۶۹	۰/۵۶۲	۳	نوع سازمان
۰/۵۶۳۰	۰/۵۸	۰/۳۱۴	۲	سطوح مختلف تجربه
۰/۳۷۹۶	۰/۷۸	۰/۲۱۱	۱	استفاده از کامپیوتر
۰/۷۹۹۷	۰/۵۱	۰/۸۳۴	۶	نوع سازمان + سطوح مختلف تجربه
۰/۵۶۱۱	۰/۶۹	۰/۵۶۱	۳	نوع سازمان + استفاده از کامپیوتر
۰/۱۰۷۶	۲/۲۵	۱/۲۲۷	۲	سطوح مختلف تجربه + استفاده از کامپیوتر
۰/۰۸۰۵	۱/۹۱	۳/۱۲۳	۶	نوع سازمان + سطوح مختلف تجربه + استفاده از کامپیوتر

«حسابرسی II»

اندازه P	اندازه F	جمع مربعات	درجه آزادی	منبع
۰/۱۸۸۵	۱/۶۱	۳/۵۰۸	۳	نوع سازمان
۰/۶۸۰۶	۰/۳۹	۰/۵۶۰	۲	سطوح مختلف تجربه
۰/۰۱۴۸	۶/۰۵	۴/۳۹۶	۱	استفاده از کامپیوتر
۰/۹۷۵۱	۰/۲۰	۰/۸۹۲	۶	نوع سازمان + سطوح مختلف تجربه
۰/۴۸۱۱	۰/۸۳	۱/۸۰۱	۳	نوع سازمان + استفاده از کامپیوتر
۰/۲۰۹۴	۱/۵۸	۲/۲۹۰	۲	سطوح مختلف تجربه + استفاده از کامپیوتر
۰/۴۸۲۶	۰/۹۲	۴/۰۰۵	۶	نوع سازمان + سطوح مختلف تجربه + استفاده از کامپیوتر

«سیستم‌های اطلاعاتی حسابداری II»

اندازه P	اندازه F	جمع مربعات	درجه آزادی	منبع
۰/۴۰۱۳	۰/۹۸	۲/۳۸۴	۳	نوع سازمان
۰/۵۱۵۷	۰/۶۶	۱/۰۷۳	۲	سطوح مختلف تجربه
۰/۵۱۵۱	۰/۴۳	۰/۳۴۳	۱	استفاده از کامپیوتر
۰/۶۷۵۶	۰/۶۷	۳/۲۳۷	۶	نوع سازمان + سطوح مختلف تجربه
۰/۲۱۶۳	۱/۵۰	۳/۶۳۰	۳	نوع سازمان + استفاده از کامپیوتر
۰/۸۹۵۱	۰/۱۱	۰/۱۷۹	۲	سطوح مختلف تجربه + استفاده از کامپیوتر
۰/۵۴۰۷	۰/۸۴	۴/۰۶۸	۶	نوع سازمان + سطوح مختلف تجربه + استفاده از کامپیوتر

۵- تاثیر دو متغیر مستقل «نوع سازمان و سطوح مختلف تجربه» بر دیدگاه پرسش‌شوندگان در رابطه با گنجاندن ۲۲ درس حسابداری انتخابی در برنامه و نیز تعامل بین این دو متغیر با استفاده از تحلیل واریانس دو طرفه مورد آزمون قرار گرفت که نتایج به شرح زیر است:



الف- پرسش شوندگان نسبت به گنجاندن دو درس اصول حسابداری (اصول حسابداری I و II) به عنوان دروس با اهمیت و مورد نیاز (به ترتیب با میانگین های ۳/۹۲ و ۳/۸۰) تاکید دارند. متغیرهای مستقل تاثیر معنی داری بر دیدگاه پرسش شوندگان ندارند.  
(P-Value = «۰/۴۲۲۵ و ۰/۱۱۶۴» و «۰/۶۲۰۹ و ۰/۱۰۰۳»)

ب - بین دیدگاه های پرسش شوندگان در ارتباط با گنجاندن دروس حسابداری مالی I, II, III در برنامه آموزش حسابداری، تفاوت معنی دار، وجود ندارد.  
(P-Value = «۰/۶۰۴۶ و ۰/۵۹۷۷» و «۰/۳۰۳۱ و ۰/۸۲۶۰» و «۰/۰۵۴۸ و ۰/۵۸۶۶»)  
آنها با میانگین های ۳/۶۴، ۳/۶۱ و ۳/۵۰ بر گنجاندن این دروس در برنامه تاکید دارند.

ج- پرسش شوندگان عقیده دارند که دروس حسابداری صنعتی I, II و حسابداری مدیریت I, II بخش مهمی از برنامه آموزش حسابداری را تشکیل می دهند (میانگین ها به ترتیب ۳/۷۷ و ۳/۵۷، ۳/۴۹ و ۳/۲۵). تفاوت معنی داری بین دیدگاه های پرسش شوندگان در ارتباط با گنجاندن هیچ کدام از این دروس وجود ندارد

(P-Value = «۰/۷۳۵۷ و ۰/۹۴۳۶» و «۰/۴۵۱۱ و ۰/۸۸۸۳» و «۰/۲۶۵۷ و ۰/۵۲۷۹» و «۰/۲۲۲۳ و ۰/۰۵۱۴»)  
عدم وجود حمایت قوی از دروس حسابداری مدیریت، ممکن است به دلیل اصطکاک مطالب تحت پوشش حسابداری مدیریت و حسابداری صنعتی باشد.

د- پرسش شوندگان شاغل در مؤسسات حسابرسی، خصوصاً آنانی که بیش از ۱۰ سال تجربه مفید دارند، بیشترین حمایت را از گنجاندن درس حسابرسی داخلی نموده اند. زیرا تاکید این درس بر ارائه کنترل مورد لزوم بر فعالیت های موسسه است. نتایج تحلیل واریانس بیانگر آنست که تفاوت معنی داری بین دیدگاه ها وجود ندارد. (P-Value = «۰/۰۵۶۶ و ۰/۰۷۰۱»)

ه - تفاوت معنی داری بین دیدگاه های پرسش شوندگان در ارتباط با گنجاندن درس سیستم های اطلاعاتی حسابداری I وجود ندارد (P-Value = «۰/۱۸۹۱ و ۰/۸۵۷۴»). حمایت از ارائه این درس توسط شاغلین در مؤسسات حسابرسی، بازرگانی و خدماتی و تولیدی انجام پذیرفت.

و- تفاوت معنی داری بین دیدگاه های پرسش شوندگان در ارتباط با گنجاندن درس حسابداری مالیاتی وجود ندارد ( $P\text{-Value} = ۰/۲۴۵۷$  و  $۰/۲۲۵۶$ ) و ارائه این درس از تاکید بالایی برخوردار می باشد (میانگین =  $۳/۶۴$ ).

ز- با توجه به متغیر مستقل «سطوح مختلف تجربه» بین دیدگاه های پرسش شوندگان در ارتباط با گنجاندن درس حسابداری مؤسسات دولتی و غیر انتفاعی، تفاوت معنی دار وجود دارد. ( $P\text{-Value} = ۰/۰۰۸۹$ ). شاغلین در ادارات دولتی با ۶-۱۰ سال تجربه مفید، کمترین حمایت را از ارائه این درس نموده اند (میانگین =  $۲/۸۹$ ).

ح- با توجه به متغیر مستقل «سطوح مختلف تجربه» بین دیدگاه های پرسش شوندگان در رابطه با گنجاندن دروس زبان تخصصی I, II تفاوت معنی دار وجود دارد ( $۰/۰۰۰۲$  و  $۰/۰۰۱۰$  =  $P\text{-Value}$ ) پرسش شوندگان با بیش از ۱۰ سال تجربه مفید، کمترین حمایت را از گنجاندن این درس نموده اند.

ط- بین دیدگاه های پرسش شوندگان در ارتباط با گنجاندن درس تجزیه و تحلیل صورت‌های مالی تفاوت معنی دار وجود ندارد ( $۰/۴۹۸۰$  و  $۰/۴۸۸۲$  =  $P\text{-Value}$ ) آنها از ارائه این درس حمایت زیادی نموده اند. (میانگین =  $۳/۷۰$ )

ی- تفاوت معنی داری بین دیدگاه های پرسش شوندگان در ارتباط با گنجاندن درس تئوری حسابداری وجود ندارد ( $۰/۶۵۹۰$  و  $۰/۲۰۴۹$  =  $P\text{-Value}$ ). کمترین تاکید در این رابطه، مربوط به پرسش شوندگان شاغل در ادارات دولتی با ۶-۱۰ سال تجربه مفید (میانگین =  $۲/۴۴$ ) است. این مورد تنها میانگین کمتر از  $۳/۱۰$  در ارتباط با ارائه این درس است.

ک- تفاوت معنی داری بین دیدگاه های پرسش شوندگان در ارتباط با دروس حسابداری بین المللی و حسابداری نفت و گاز وجود ندارد

( $۰/۲۳۱۹$  و  $۰/۷۰۴۷$  « $۰/۱۷۸۹$ » و  $۰/۱۱۹۶$  =  $P\text{-Value}$ ). از آنجا که میانگین پاسخهای دریافت شده در ارتباط با گنجاندن این دو درس بسیار کم (به ترتیب  $۲/۵۴$  و  $۲/۳۴$ ) است، به نظر می رسد که پرسش شوندگان نسبت به عدم ارائه این دروس توافق دارند.

ل- تفاوت معنی داری بین دیدگاه های پرسش شوندگان در ارتباط با گنجاندن درس مسائل خاص در حسابداری وجود ندارد (  $P\text{-Value} = ۰/۰۷۵۱$  و  $۰/۴۹۹۹$  ). آنها با میانگین  $۳/۲۵$  بر ارائه این درس تاکید نموده اند.

م- تفاوت معنی داری بین دیدگاه های پرسش شوندگان در ارتباط با گنجاندن درس سمینار در موضوعات جاری حسابداری وجود ندارد (  $P\text{-Value} = ۰/۸۰۵۹$  و  $۰/۳۵۳۰$  ). پرسش شوندگان در مؤسسات تولیدی با میانگین  $۳/۸۷$  بیشترین تاکید را بر ارائه این درس دارند.

ت- تفاوت معنی داری بین دیدگاه های پرسش شوندگان در ارتباط با گنجاندن درس کارآموزی وجود ندارد (  $P\text{-Value} = ۰/۱۸۱۱$  و  $۰/۳۵۵۶$  ). میانگین  $۳/۵۱$  بیانگر حمایت پاسخ دهندگان از ارائه این درس است.

س- بر اساس اطلاعات جدول ۱۲، تمایل معنی داری بین متغیرهای مستقل در ارتباط با ارائه دروس حسابداری اختیاری وجود ندارد.

جدول ۱۲ (خلاصه نتایج تحلیل واریانس دو طرفه در ارتباط با دروس حسابداری اختیاری به تفکیک هر درس)

«اصول حسابداری I»

منبع	درجه آزادی	جمع مربعات	اندازه F	اندازه P
نوع سازمان	۳	۰/۲۷۴	۰/۹۳	۰/۴۲۵۴
سطوح مختلف تجربه	۲	۰/۴۲۵	۲/۱۷	۰/۱۱۶۴
نوع سازمان + سطوح مختلف تجربه	۶	۰/۱۹۶	۰/۳۳	۰/۹۱۸۶

«اصول حسابداری II»

منبع	درجه آزادی	جمع مربعات	اندازه F	اندازه P
نوع سازمان	۳	۰/۵۲۱	۰/۵۹	۰/۶۲۰۹
سطوح مختلف تجربه	۲	۱/۳۶۵	۲/۳۲	۰/۱۰۰۳
نوع سازمان + سطوح مختلف تجربه	۶	۰/۷۰۶	۰/۴۰	۰/۸۷۸۱

«حسابداری مالی I»

منبع	درجه آزادی	جمع مربعات	اندازه F	اندازه P
نوع سازمان	۳	۰/۸۱۱	۰/۶۲	۰/۶۰۴۶
سطوح مختلف تجربه	۲	۰/۴۵۲	۰/۵۲	۰/۵۹۷۷
نوع سازمان + سطوح مختلف تجربه	۶	۲/۶۹۹	۱/۰۳	۰/۴۰۴۸

«حسابداری مالی II»

منبع	درجه آزادی	جمع مربعات	اندازه F	اندازه P
نوع سازمان	۳	۱/۶۹۲	۱/۲۲	۰/۳۰۳۱
سطوح مختلف تجربه	۲	۰/۱۷۷	۰/۱۹	۰/۸۲۶۰
نوع سازمان + سطوح مختلف تجربه	۶	۲/۸۹۱	۱/۰۴	۰/۳۹۸۵

«حسابداری مالی III»

منبع	درجه آزادی	جمع مربعات	اندازه F	اندازه P
نوع سازمان	۳	۴/۱۲۱	۲/۵۸	۰/۰۵۴۸
سطوح مختلف تجربه	۲	۰/۵۷۰	۰/۵۳	۰/۵۸۶۶
نوع سازمان + سطوح مختلف تجربه	۶	۱/۱۹۸	۰/۳۷	۰/۸۹۴۸

«حسابداری صنعتی I»

منبع	درجه آزادی	جمع مربعات	اندازه F	اندازه P
نوع سازمان	۳	۰/۳۸۶	۰/۴۲	۰/۷۳۵۷
سطوح مختلف تجربه	۲	۰/۰۳۵	۰/۰۶	۰/۹۴۳۶
نوع سازمان + سطوح مختلف تجربه	۶	۰/۸۰۱	۰/۴۴	۰/۸۵۱۲

«حسابداری صنعتی II»

اندازه P	اندازه F	جمع مربعات	درجه آزادی	منبع
۰/۰۵۱۴	۲/۶۳	۰/۴۴۹	۳	نوع سازمان
۰/۲۲۲۳	۱/۵۱	۱/۳۲۲	۲	سطوح مختلف تجربه
۰/۸۰۰۱	۰/۵۱	۱/۳۴۱	۶	نوع سازمان + سطوح مختلف تجربه

«حسابداری مدیریت I»

اندازه P	اندازه F	جمع مربعات	درجه آزادی	منبع
۰/۵۲۷۹	۰/۷۴	۱/۲۳۴	۳	نوع سازمان
۰/۲۶۵۷	۱/۳۳	۱/۴۷۸	۲	سطوح مختلف تجربه
۰/۳۱۵۴	۱/۱۹	۳/۹۴۱	۶	نوع سازمان + سطوح مختلف تجربه

«حسابداری مدیریت II»

اندازه P	اندازه F	جمع مربعات	درجه آزادی	منبع
۰/۸۸۸۳	۰/۲۱	۰/۴۵۰	۳	نوع سازمان
۰/۴۵۱۱	۰/۸۰	۱/۱۳۳	۲	سطوح مختلف تجربه
۰/۹۷۰۹	۰/۲۲	۰/۹۲۶	۶	نوع سازمان + سطوح مختلف تجربه

«حسابرسی داخلی»

اندازه P	اندازه F	جمع مربعات	درجه آزادی	منبع
۰/۰۵۶۶	۲/۵۵	۵/۱۲۵	۳	نوع سازمان
۰/۰۷۰۱	۲/۶۹	۳/۶۰۴	۲	سطوح مختلف تجربه
۰/۲۴۲۹	۱/۳۳	۵/۳۶۴	۶	نوع سازمان + سطوح مختلف تجربه

«سیستم های اطلاعاتی حسابداری I»

اندازه P	اندازه F	جمع مربعات	درجه آزادی	منبع
۰/۱۸۹۱	۱/۶۱	۳/۷۱۰	۳	نوع سازمان
۰/۸۵۷۴	۰/۱۵	۰/۲۳۷	۲	سطوح مختلف تجربه
۰/۵۰۵۲	۰/۸۹	۴/۰۹۹	۶	نوع سازمان + سطوح مختلف تجربه

«حسابداری مالیاتی»

اندازه P	اندازه F	جمع مربعات	درجه آزادی	منبع
۰/۲۴۵۷	۱/۳۹	۱/۸۳۰۳	۳	نوع سازمان
۰/۲۲۵۶	۱/۵۰	۱/۳۱۲۸	۲	سطوح مختلف تجربه
۰/۵۳۹۰	۰/۸۴	۲/۲۱۰۶	۶	نوع سازمان + سطوح مختلف تجربه

«حسابداری مؤسسات دولتی و غیر انتفاعی»

اندازه P	اندازه F	جمع مربعات	درجه آزادی	منبع
۰/۱۸۰۷	۱/۶۴	۳/۱۲۵	۳	نوع سازمان
۰/۰۰۸۹	۴/۸۳	۶/۱۲۳	۲	سطوح مختلف تجربه
۰/۴۳۵۴	۰/۹۹	۳/۷۵۴	۶	نوع سازمان + سطوح مختلف تجربه

«زبان تخصصی حسابداری II»

اندازه P	اندازه F	جمع مربعات	درجه آزادی	منبع
۰/۶۹۴۸	۰/۴۸	۱/۱۸۲	۳	نوع سازمان
۰/۰۰۰۲	۸/۷۹	۱۴/۳۵۴	۲	سطوح مختلف تجربه
۰/۶۶۴۹	۰/۶۸	۳/۳۳۸	۶	نوع سازمان + سطوح مختلف تجربه

«تجزیه و تحلیل صورت های مالی»

منبع	درجه آزادی	جمع مربعات	اندازه F	اندازه P
نوع سازمان	۳	۰/۸۵۴	۰/۸۱	۰/۴۸۸۲
سطوح مختلف تجربه	۲	۰/۴۹۰	۰/۷۰	۰/۴۹۸۰
نوع سازمان + سطوح مختلف تجربه	۶	۳/۴۳۵	۱/۶۳	۰/۱۳۸۹

«تئوری حسابداری»

منبع	درجه آزادی	جمع مربعات	اندازه F	اندازه P
نوع سازمان	۳	۳/۲۸۸	۱/۵۴	۰/۲۰۴۹
سطوح مختلف تجربه	۲	۰/۵۹۴	۰/۴۲	۰/۶۵۹۰
نوع سازمان + سطوح مختلف تجربه	۶	۵/۵۱۱	۱/۲۹	۰/۲۶۲۳

«حسابداری بین المللی»

منبع	درجه آزادی	جمع مربعات	اندازه F	اندازه P
نوع سازمان	۳	۴/۷۳۷	۱/۹۷	۰/۱۱۹۶
سطوح مختلف تجربه	۲	۲/۷۸۲	۱/۷۳	۰/۱۷۸۹
نوع سازمان + سطوح مختلف تجربه	۶	۵/۲۳۱	۱/۰۹	۰/۳۷۱۰

«حسابداری نفت و گاز»

منبع	درجه آزادی	جمع مربعات	اندازه F	اندازه P
نوع سازمان	۳	۱/۰۳۹	۰/۴۷	۰/۷۰۴۷
سطوح مختلف تجربه	۲	۲/۱۷۸	۱/۴۷	۰/۲۳۱۹
نوع سازمان + سطوح مختلف تجربه	۶	۵/۳۳۸	۱/۲۰	۰/۳۰۶۱

«مسائل خاص در حسابداری»

اندازه P	اندازه F	جمع مربعات	درجه آزادی	منبع
۰/۴۹۹۹	۰/۷۹	۱/۷۳۵	۳	نوع سازمان
۰/۰۷۵۱	۲/۶۲	۳/۸۳۰	۲	سطوح مختلف تجربه
۰/۱۳۸۳	۱/۶۴	۷/۱۷۴	۶	نوع سازمان + سطوح مختلف تجربه

«سمینار در موضوعات جاری حسابداری»

اندازه P	اندازه F	جمع مربعات	درجه آزادی	منبع
۰/۳۵۳۰	۱/۰۹	۲/۶۰۱	۳	نوع سازمان
۰/۸۰۵۹	۰/۲۲	۰/۳۴۳	۲	سطوح مختلف تجربه
۰/۰۹۷۲	۱/۸۲	۸/۶۴۵	۶	نوع سازمان + سطوح مختلف تجربه

«کارآموزی»

اندازه P	اندازه F	جمع مربعات	درجه آزادی	منبع
۰/۳۵۵۶	۱/۰۹	۲/۰۲۶	۳	نوع سازمان
۰/۱۸۱۱	۱/۷۲	۲/۱۴۱	۲	سطوح مختلف تجربه
۰/۴۸۴۴	۰/۹۲	۳/۴۱۵	۶	نوع سازمان + سطوح مختلف تجربه

نتیجه گیری:

بر اساس یافته های این تحقیق، نتیجه گیری های زیر می تواند در ارتباط با ویژگی های برنامه آموزش حسابداری در مقطع کارشناسی در دانشگاه های ایران، ارائه شود:

۱- برنامه باید تأکید مساوی بر سه بخش: دانش عمومی، دانش تخصصی وابسته و دانش تخصصی حسابداری داشته باشد.

۲- دانش عمومی باید بر علوم ارتباطات (نگارش به زبان فارسی و انگلیسی و ارائه سمینار)، ریاضی، علوم اجتماعی، علوم انسانی تأکید کند و کمتر به مطالب مربوط به علوم طبیعی بپردازد.



۳- دانش تخصصی وابسته باید شامل : اصول مدیریت ، مدیریت تولید ، مالیه (مدیریت مالی) ، قانون تجارت ، کامپیوتر ، آمار ، انتقال اطلاعات بازرگانی ، بازاریابی ، اقتصاد و مدیریت رفتار سازمانی باشد.

۴- دانش تخصصی حسابداری باید مشتمل بر اصول حسابداری ، حسابداری مالی ، حسابداری صنعتی و حسابداری مدیریت، حسابرسی، سیستم های اطلاعاتی حسابداری، حسابداری مالیاتی ، تجزیه و تحلیل صورت های مالی ، زبان تخصصی حسابداری، تئوری حسابداری ، مسائل خاص در حسابداری ، سمینار در موضوعات جاری حسابداری و مقدمه ای بر کامپیوتر در حسابداری باشد .

۵- آموزش کاربرد کامپیوتر جزء دروس تخصصی حسابداری باشد.

۶- درس کارآموزی در میان دروس تخصصی حسابداری گنجانده شود.

۷- همچنین توجه شود که نوع سازمان محل اشتغال پرسش شونده ، سطوح مختلف تجربه مفید و استفاده فعلی از کامپیوتر ، تاثیر کمی بر دیدگاه های شاغلین در حرفه حسابداری نسبت به محتوای برنامه آموزش حسابداری دارد .

### برنامه پیشنهادی آموزش حسابداری در دانشگاه های ایران

برای اخذ مدرک کارشناسی حسابداری در دانشگاه های ایران ، گذراندن ۱۳۴ واحد درسی الزامی است. به نظر می رسد که تقسیم این واحدها به سه بخش اصلی زیر مناسب باشد.

جدول ۱۳ (بخش های اصلی برنامه پیشنهادی آموزش حسابداری)

بخش ها	درصد	ساعات
دانش عمومی	۳۲/۸٪	۴۴
دانش تخصصی وابسته	۳۳/۶٪	۴۵
دانش تخصصی حسابداری	۳۳/۶٪	۴۵
جمع	۱۰۰٪	۱۳۴

## دانش عمومی

موضوعاتی که در این بخش تحت پوشش قرار می‌گیرد، شامل مطالب مشترکی است که کلیه دانشجویان بدون توجه به رشته تحصیلی باید فرا گیرند (جدول ۱۴). ماهیت واحدهایی که در این بخش ارائه می‌شود، جنبه عمومی دارد، اما تصور می‌شود که قسمت با اهمیتی از معلومات عمومی یک دانشجوی حسابداری را شکل می‌دهد.

جدول ۱۴ (عناوین دروس بخش دانش عمومی)

ساعات	موضوع
۶	فارسی (نگارش و سمینار)
۶	زبان انگلیسی (نگارش و سمینار)
۳	ریاضیات
۶	علوم اجتماعی (جامعه‌شناسی، روانشناسی)
۱۰	علوم انسانی (مذهب، فلسفه، فرهنگ و آداب و رسوم کشورهای اسلامی، تمدن جهان و تاریخ و سیاست ایران)
۲	علوم طبیعی (مبانی فیزیک، شیمی، زیست‌شناسی)
۳	تربیت بدنی
۸	دروس اختیاری <sup>۱</sup> (مربوط به دانش عمومی)
۴۴	جمع

## دانش تخصصی وابسته

موضوعاتی که در این بخش تدریس می‌شود، شامل مطالب مشترکی است که تمام دانشجویان گروه بازرگانی بدون توجه به رشته تخصصی باید فرا گیرند (جدول ۱۵). همچنین سایر

۱ - با توجه به اینکه دروس مختلفی از جمله: معارف اسلامی، تاریخ اسلام، اخلاق و تربیت اسلامی، انقلاب و ریشه‌های آن، ... در زمینه علوم انسانی ارائه می‌شود، دانشجو می‌تواند بر حسب علاقه خود علاوه بر گذراندن ۱۰ واحد در این زمینه که اجباری است، چهار درس دو واحدی دیگر را نیز انتخاب کند.

دروس بازرگانی که تصور می شود آموزش آن برای دانشجویان رشته حسابداری ضروری است ، در این بخش قرار می گیرد.

جدول ۱۵ (عناوین دروس بخش دانش تخصصی وابسته)

ساعات	موضوع
۳	مدیریت تولید
۳	مابیه (مقدمه ای بر مالیه ، پول و بانکداری ، مالیه تجاری)
۳	حقوق بازرگانی
۳	مقدمه ای بر کامپیوتر
۳	آمار (آمار بازرگانی ، روش های آماری ، مقدمه ای بر آمار)
۳	انتقال اطلاعات بازرگانی
۶	اقتصاد (خرید - کلان)
۳	اصول مدیریت (خط مشی بازرگانی ، خط مشی مدیریت ، سیستم های اطلاعاتی مدیریت)
۳	روش های کمی بازرگانی
۳	بازاریابی
۳	رفتار سازمانی (تئوری و رفتار سازمان ، مدیریت منابع انسانی)
۹	دروس اختیاری (مربوط به دانش تخصصی وابسته)
۴۵	جمع

### دانش تخصصی حسابداری

این بخش شامل موضوعات معمول حسابداری است که تمام دانشجویان این گروه ملزم به فراگیری آن هستند (جدول ۱۶). همچنین دروس حسابداری اختیاری که هر دانشجو بر حسب علاقه و گرایش شغلی خود انتخاب می کند ، در این قسمت قرار می گیرد . (جدول ۱۷).

جدول ۱۶ (عناوین دروس اجباری بخش دانش تخصصی حسابداری)

ساعات	موضوع
۶	اصول حسابداری II,I
۶	حسابداری مالی II,I
۳	حسابداری صنعتی I
۳	حسابداری مدیریت I
۳	حسابرسی I
۳	سیستم های اطلاعاتی
۳	صورت های مالی
۳	کار آموزی
۳۳	جمع

جدول ۱۷ (عناوین دروس اختیاری بخش دانش تخصصی حسابداری)

ساعات	موضوع
۳	حسابداری مالی III (پیشرفته)
۳	حسابداری صنعتی و حسابداری مدیریت II
۳	حسابرسی II
۳	حسابرسی داخلی
۳	سیستم های اطلاعاتی حسابداری II
۳	حسابداری مؤسسات دولتی و غیر انتفاعی
۶	زبان تخصصی حسابداری II,I
۳	تئوری حسابداری
۶	مسائل خاص در حسابداری
۳	سمینار در موضوعات جاری حسابداری
۳	مقدمه ای بر کامپیوتر در حسابداری
۳۹	جمع

## محدودیت های تحقیق

- ۱- انتظار می رفت که پرسش شوندگان به دلیل تجربه حرفه ای شان ، حائز شرایط ارزیابی و قضاوت در مورد دروس توصیه شده ، باشند .
- ۲- محل جغرافیایی انجام تحقیق شهر تهران بود.
- ۳- محقق کنترلی بر تصمیم گیری های پرسش شوندگان در ارائه یا عدم ارائه پاسخ نداشت.
- ۴- پرسش شوندگان با پاسخگویی از طریق پرسشنامه آشنایی چندانی نداشتند.
- ۵- نتایج تحقیق فقط از طریق تجزیه و تحلیل اطلاعات جمع آوری شده از پرسش شوندگان به دست آمد.
- ۶- جامعه هدف محدود به شاغلین در رشته حسابداری در شرکت های تولیدی ، بازرگانی و خدماتی پذیرفته شده در سازمان بورس اوراق بهادار ، موسسات حسابرسی که مجوز انجام حسابرسی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار را دارند و ادارات دولتی بود .

## پیشنهادات :

هدف اصلی این تحقیق تهیه برنامه آموزش حسابداری در مقطع کارشناسی برای دانشگاه های ایران است. از این رو توصیه می شود که مسئولین برنامه ریزی حسابداری در شورایی عالی برنامه ریزی وزارت علوم ، تحقیقات و فناوری برنامه پیشنهادی ارائه شده در این فصل را مورد توجه قرار دهند. علاوه بر این توصیه اصلی ، پیشنهادات زیر نیز ارائه می شود:

- ۱- تحقیقی در ارتباط با محتوای هر یک از دروس پیشنهادی در برنامه آموزش حسابداری انجام پذیرد.
- ۲- تحقیقی در ارتباط با بررسی دیدگاه های اعضای هیأت علمی گروه های حسابداری در مورد برنامه آموزش حسابداری در ایران انجام پذیرد
- ۳- در صورت استفاده از برنامه پیشنهادی در دانشگاه های ایران ، در طی ۵ تا ۱۰ سال آینده، تحقیق دیگری انجام پذیرد تا قابلیت کاربردی برنامه پیشنهادی را مورد بررسی قرار دهد و در صورت نیاز تغییرات لازم را ارائه نماید.

۴- اگر چه این تحقیق در ارتباط با برنامه آموزش حسابداری در دانشگاه‌های ایران انجام پذیرفت ، اما نتایج می تواند در رابطه با گروه های حسابداری دانشگاه های سایر کشورها ، از جمله کشورهای در حال توسعه مورد استفاده قرار گیرد. هم چنین به نظر می رسد که این تحقیق راه جدیدی در ارتباط با همکاری های بین حرفه حسابداری و گروه های آموزشی حسابداری گشوده است .



ژوئیه‌شگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی  
پرتال جامع علوم انسانی

- Beed, Teresa K., and Shooshtari, Nader H., International accounting education: Behind, but catching up? *National public Accountant*, Vol: 43, ISS: 1, (Jan/Feb 1998), PP. 47-50.
- Boockholdt, J. L. Influence of nineteenth and realy twentieth century railroad accounting on development of modern accounting theory. *Academy of Accounting Historians*, 2, (1979), PP. 184-205.
- Bukics, Rose Marie L., and Fleming, John M., New hires, *Pennsylvania CPA Journal*, Vol: 70, ISS: 1 (Spring 1999), PP. 22-27.
- Calhoun, C. C., and Finch, A. V, Vocational education: Concepts and operation, (2n ed.). Belmont, CA: Wadsworth, (1982).
- Collins, A. J. The increasing influence of the accounting profession in accounting education. *Collegiate News and Views*. 38(1), (1984), PP. 2-3.
- Dent, D., and Almuano, Roseline, Transfer Students' achievement in intermediate accounting: An empirical study of Arizona State University students (*Accounting Education*), Arizona State University, (1991).
- Dietz, Donna K. Information Systems Content in undergraduate accounting programs, University of North Dakota, (1989).
- Farrelly, G. E., & Hudson, E. How to teach introductory accounting: Student views, *Journal of Accounting Education*, 3, (1985), PP. 47-55.
- Flegm. E. Accounting, how to meet the challenges of relevance and regulation, New York: John Wiley, (1984).
- Gay, L. R. Educational research, (2nd ed.), Charles E., Merbill publishing Company, (1981).
- Gunnior, Elisabeth Christiane, The effects of writing across curriculum effects

- on school of business faculty at Indiana University, Indiana University, (1994).
- Gunz, Sally, and McCutcheon, John, Are academics committed to accounting ethics education? *Journal of Business Ethics*, Vol: 17, Iss: 11, (Aug 1998), PP. 1145-1154.
- Hay, L. E. *Accounting for governmental and nonprofit entities*, (7th ed.), Homewood, IL: Richard D. Irwin, Inc, (1985).
- Hearn, A.H. (Oct 1984), Accounting education update: Bridging the gap between curricular product and market demand, *Journal of Business Education*, 54, (October 1984), PP. 32-34.
- Imam, R. L., & Conver, W. J. *A Modern approach to statistics*, (1st ed.), New York: John Wiley, (1983), PP. 211-212.
- Isaac, S., & Michael, W. B. *Handbook in research and evaluation*, (2nd ed.), San Diago: Edits Publishers, (1983) PP. 128-130, 34, 160.
- Kieso, D. E., & Weygandt, J. J., *Intermediate accounting*, (9th ed.), New York: John Wiley, (1998).
- Littleton. A. C., *Accounting evolution to 1900*, New York: American Institute Publishing Co., Inc., (1993).
- Sharp, Robert F., and Stephents, Ray G., The year 2000: the Countdown begins -- academia responds to a changing profession, *Ohio CPA Journal*, Vol: 57, ISS: 3, (Jul/Sep 1998), PP. 24-33.